

БИЛТЕН

ПОТРОШУВАЧ

Во овој број читајте:

ОТРОВИ ОД МУВЛАТА
НАНОТЕХНОЛОГИЈА
ПЛАСТИЧНА АМБАЛАЖА
КОИ ОПАСНОСТИ ДЕМНАТ ОД ДЕТСКИТЕ ИГРАЧКИ
ПРОБЛЕМОТ НА ТОПЛИНСКИТЕ МОСТОВИ
ПОТРОШУВАЧКИ ПРАВА И ПРОПИСИ
ПРАВА НА ПАЦИЕНТИТЕ
ТЕСТ НА ПОВЕЌЕНАМЕНСКИ КРЕМИ
ЕКОЛОГИЈА

ISSN 1409-7729
9 771409 772003 >

CIVICA
...граѓанински центар!
...злезна
кларна
соба

сончева
градина

ОТРОВИ ОД МУВЛАТА

Првите забележани податоци за штетните ефекти од присуството на габички во храната се среќаваат уште од пред 5000 години во Кина и тоа поради употреба на мувлосана храна. Габичките се мали микроорганизми многу погодни за развој и живот на цврсти подлоги. Многу често можат да се сретнат во вид на мувла на лебот, сирењето или, пак, овошјето, како почеток на гниење. Појавата на мувла, а особено во храната, не е безбедна по здравјето на луѓето. Имено, габичките развиваат мицелиуми кои по пат на спори се шират и се размножуваат.

Токсините (отровите) кои ги продуцираат габичките се нарекуваат микотоксини, додека болестите предизвикани од микотоксините се нарекуваат микотоксикози.

Често мувлата започнува да расте на органски супстанции и предизвикува низа процеси на гниење. Веројатно сте забележале мувла на парче леб. Доколку лебот неколку дена стои на влажно и топло место, ќе го покрие мрежа од бели, пајажести конци, како посипани со црн прав. Мувлата може да се најде во форма на кончесто, меко или прашесто, бело, сиво, сино-зелено, жолтеникаво, црвеникаво, синкаво или црно тенко обложување на различни супстрати. Најпрво, од спорите на мувлата се формира кончеста структура, таканаречен мицелиум. Тој се состои од микроскопски мали, долги, тенки, постојано поврзани нишки на хифи кои се шират на сите страни, како корењата кај дрвото. Хифите растат со релативно голема брзина, така што мувлата неретко брзо опфаќа големи површини. Во храната микотоксините стасуваат директно, со продукција на габички, или индиректно, како веќе синтетизиран микротоксин кој станува составен дел на прехранбениот производ. Производите на габи кои се штетни за бактериите (на пример, пеницилин) се нарекуваат антибиотици. Фитотоксини се метаболити на габи штетни за растенијата, додека микотоксините се оние продукти што се штетни за луѓето и животните, дури и во мали концентрации. Микотоксините се природни молекули со мала молекулска маса, секундарни метаболити на филаментозни габички. Досега се откриени 300-400 различни соединенија класифицирани како микотоксини кои имаат негативен ефект врз здравјето на луѓето и животните. Самата токсичност зависи од целната група и дозата.

Заради разновидноста во хемиската структура, распонот на токсичните ефекти предизвикани токму од микотоксини е многу широк.

До синтеза на микротоксините од страна на габичките доаѓа кога за тоа ќе се појават поволни услови во средината како што се рН, температурата и влажноста, додека количината на продукцијата зависи од хемискиот состав на супстратот, способноста за брзо развивање и размножување на габичките, како и од времето на инкубација. Тоа што е најважно за микотоксините е дека доколку габичките ги нема, односно кога ќе се отстранат од прехранбените производи, опстануваат и ја задржуваат својата биолошка активност.

Храната која е подложна на контаминација со микотоксини може да биде од растително и од животинско потекло. Кога ќе мувлоса ајварот, џемот или нешто друго, луѓето често-пати само го отстрануваат мувлосаниот дел додека остатокот го јадат. Ова е многу погрешно од причини што токсините често-пати продираат низ храната и стасуваат до дното на теглата. Секако, сите габички немаат токсини опасни по здравјето на човекот, но треба да се биде многу внимателен. Во Англија, на пример, се забележани случаи на масовни труења на живината и луѓето со мувлосани кикиритки.

Токму по овој случај на труење миколозите од заразениот материјал ја изолирале *Aspergillus flavus*, додека хемичарите ја идентификувале токсичната супстанција афлатоксин. Афлатоксинот е најканцерогената супстанција од биолошко потекло. Други позначајни микотоксини се охратоксинот кој е причинител на појавата на рак на уринарниот тракт, оштетување на бубрезите, трихотецени, зеараленони.

На крајот треба да се каже дека самото присуство на габички и мувла не значи и присуство на микотоксини. Од друга страна, и кога габичките се отстранети, микотоксините излучени од нив сè уште се присутни. Во услови на лабораториски истражувања, лесно е да се најде врската помеѓу причината и последицата, дека микотоксинот предизвикал труење, рак и слично. Од тие причини, микотоксините се многу важни и затоа треба да внимаваме во насока да се спречи овозможувањето на погодна средина за нивно создавање, додека, пак, храната контаминирана со нив воопшто не смее да се конзумира.

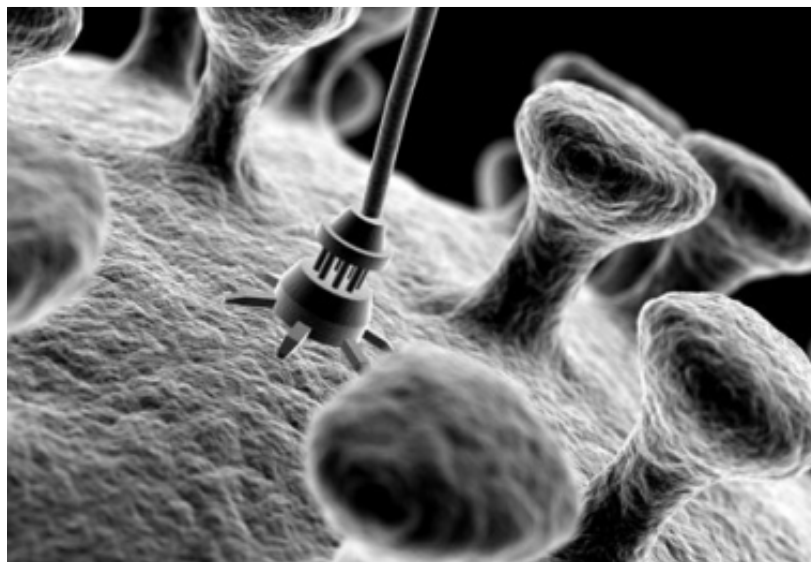

НАНОТЕХНОЛОГИЈА

МАЛОТО Е УБАВО - НО ДАЛИ Е БЕЗБЕДНО?

ANEC & BEUC -leaflet on nanotechnology and nanomaterials ~

Нанотехнологијата претставува низа на технологии кои користат материјали со неверојатно мали димензии (наноматеријали). Еден нанометар е еден милионити дел од милиметарот што е околу 10.000 пати помало од дијаметарот на човечкото влакно. На толку мал обем, материјалите имаат изменети физички и хемиски својства во споредба со материјалите со нормална големина. Индустијата сè повеќе и почесто ги користи својствата на наноматеријалите со цел да се креираат нови производи.

- **Во козметиката**, една од главните области на интерес се кремите за сончање. На пример, титаниум диоксидот, кој се користи како UV-филтер со висока заштита во кремите за сончање, прави овие креми да се бели и густы и тешко да се нанесуваат на кожата. Сепак, кога се користи во наноформа, пигментот прави ваквите креми да станат транспарентни и полесно да се нанесуваат, истовремено нудејќи висок степен на заштита против UV. Наноматеријали се користат и во други козметички производи, вклучувајќи ги кремите, шампоните и пастите за заби.

- **Во храната**, наноматеријалите можат да се користат за нутритивно збогатување на прехранбените производи, односно тие да се направат похранливи

(овозможувајќи зголемување на биорасположливоста и апсорпција на нутриентите) или поздрави (на пример, наносол која обезбедува ист вкус со помалку сол) или да се произведат силни бои и ароми. Таа, исто така, може да се користи во пакувањето за да се зголеми рокот на траење на прехранбените производи.

- **Во здравството**, нанотехнологијата може да се користи за нови медицински третмани и можности (на пример, за да се зголеми ефикасноста на лекот).

Наноматеријали, исто така, може да се користат и во различни производи за широка потрошувачка со цел зголемување на нивните перформанси и рокот на траење, или додавање на некои други вредности.

Примери се полесните и поцврсти тениски рекети кои содржат јаглеродни наноцевки, антибактериските чорапи со наносребро кои не мирисаат, алишта отпорни на дамки и алишта за самопегање, исто така третираны со нанотехнологија, како и прозорци за самочистење обложени со титаниум диоксид.

На полето на примената на нанотехнологијата постојат тврдења дека, на пример, употребата на оваа технологија е предизвик за животната средина преку создавање на нови видови на филтри за загадување или во подобрувањето на ефикасноста на апаратите во однос на енергијата, ресурсите и трошоците.

ДАЛИ НАНОТЕХНОЛОГИЈАТА И НАНОМАТЕРИЈАЛИТЕ СЕ БЕЗБЕДНИ?

Наспроти зголемената расправа за потенцијалната придобивка од наноматеријалите, постојат многу малку научни докази за нивната безбедност во однос на потенцијалните ризици по здравјето и животната средина.

Постојат многу неодговорени прашања поврзани со безбедноста на наноматеријалите. Зголемената реактивност и мобилност на некои наноматеријали во човечкото тело, се чини дека претставуваат можност за создавање на поефикасни лекови, но, исто така, предизвикуваат загриженост во врска со нивната безбедност за здравјето на луѓето и животната средина.

Претходните процени говорат дека кога една супстанција е без нанокarakterистики, не се доведува во прашање нејзината безбедност како кога таа е во наноформа.

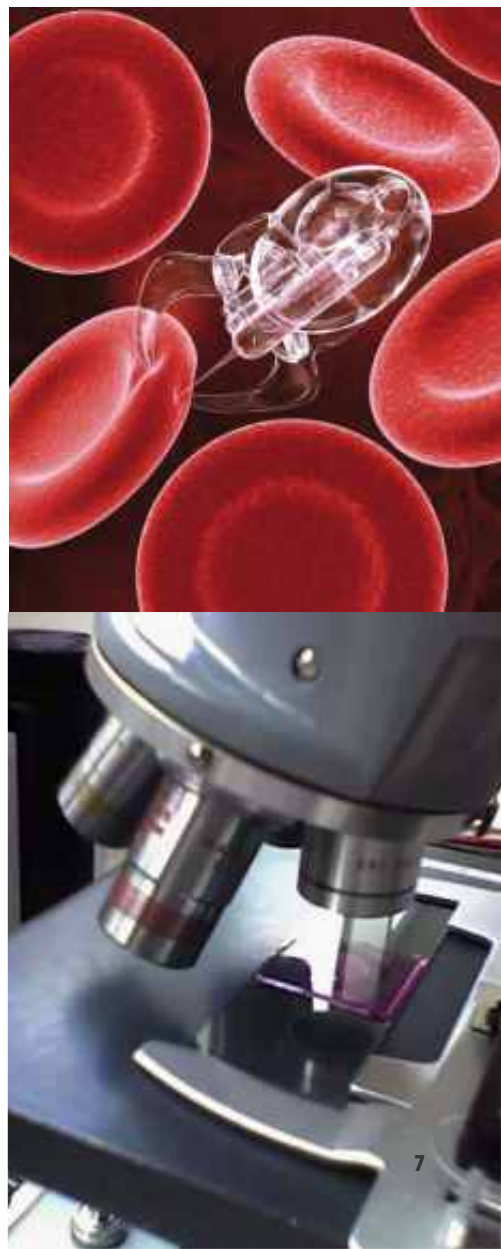
Во овој контекст, на многу научници и владини тела во ЕУ им се препорачува дека безбедноста на наноматеријалите треба целосно да се оцени од научно тело пред тие да бидат дозволени за употреба во производите. Наспроти загриженоста околу безбедноста на наноматеријалите, треба да се примени и принципот на претпазливост затоа што бројот на производи кои содржат наноматеријали на пазарот на ЕУ е во пораст, но многу корисници не се свесни за нивното присуство.

Многу производи што содржат наноматеријали се веќе достапни на пазарот во ЕУ.

За жал, за потрошувачите е многу тешко да знаат кои производи содржат наноматеријали. Кај некои производи на нивната амбалажа не е истакнато дека содржат наноматеријали - иако тие користат наноматеријали, додека други ја истакнуваат употребата на наноматеријалите во „нивниот список на состојки“. Некои производители дури и тврдат дека имаат корист од означувањето дека нивните производи содржат наноматеријали иако воопшто не содржат. Ова е несомнено една збунувачка ситуација за потрошувачите.

За што се залага BEUC и ANEC

- Нанотехнологијата треба да гарантира правна сигурност и да се овозможи развој на регулаторните барања;
- Примена на начелото на претпазливост во областа на нанотехнологијата;
- Процена на безбедноста на наноматеријалите од страна на независни научни тела пред да може да се користат во производи за широка потрошувачка со кои корисниците доаѓаат во директен, тесен или чест контакт (вклучувајќи и козметика, храна и облека) или во производи кои би можеле потенцијално да ѝ наштетат на животната средина;
- Соодветни методологии за безбедност и проценка на ризикот имајќи ги предвид сите карактеристики на наноматеријалите;
- Адаптација на постоечкото европско законодавство релевантно за наноматеријали или развој на нови законодавства, со цел да се заштити здравјето на потрошувачите и безбедноста на животната средина;
- Воспоставување или адаптација на законските барања поврзани со здравјето и безбедноста (на пример, граничните вредности за одделни наноматеријали на производи);
- Воспоставување на јавна листа на производи кои содржат наноматеријали со цел да се обезбеди транспарентност во врска со употребата на наноматеријали;
- Означување на производите за широка потрошувачка кои содржат наноматеријали, особено производите со кои потрошувачите доаѓаат во директен, близок или чест контакт од типот на козметика, прехранбени производи и облека;
- Ефективно учество во процесите со цел да се овозможи граѓаните во целост да се вклучат во технолошкиот развој што ќе има влијание врз нивниот секојдневен живот.

ПЛАСТИЧНА АМБАЛАЖА

Европа ги забрани за употреба бебешките шишенца кои ја содржат хемикалијата Bisphenol-A поради стравувањата дека може да наштети на здравјето на децата.

Според изјавата на Џон Дали, комесар задолжен за здравствената и потрошувачката политика, родителите во Европската унија - најголемиот светски пазар - може да бидат сигурни дека од средината на 2011 година пластичните шишиња за хранење на децата нема да ја содржат супстанцијата BPA Bisphenol-A што е добра вест за европските потрошувачи.

Забраната за производство на шишиња за хранење на децата, од поликарбонат со Bisphenol-A BPA, ќе важи од 1 март 2011 година.

Пластиката е назив за една низа синтетички или полусинтетички производи коишто вештачки се добиваат со постапка на полимеризација, кога од полесни, преку синтеза, се градат други и поголеми молекули - полимери.

Технологијата на изработка на пластиката која е наједноставна, но и нејзините карактеристики како што се просирноста, леснотијата, водоотпорноста, еластичноста и лесната прилагодливост кон производот, денес ја прават пластичната амбалажа најзастапена на пазарот. Меѓутоа, пластиката е синтетички материјал и со самото тоа таа е опасна по животната средина кога е во прашање нејзиното распаѓање.

Според класификацијата, постојат седум типови на полимери, а секој тип се означува со број во знакот за рециклажа со што се олеснува класирањето на амбалажната пластика.

1. PET polietilen tereftalat (PET ili PETE)

Се користи за: пластични шишиња за сокови или минерална вода, просирни кутии за пакување на храна во супермаркетите.

2. HDPE полиетилен со висока густина (HDPE)

Се користи за: пластична амбалажа за млеко, шишиња за течни детергенти, шампони.

3. PVC поливинил хлорид

Се користи за: цевки, прозорци, врати.

4. LDPE полиетилен со ниска густина

Се користи за: фолии за пакување, кеси за купување, кеси за сендвичи.

5. PP полипропилен

Се користи за: чаши за јогурт/павлака, кутии за сладолед, сламки.

6. PS полистирен

Се користи за: пластични чаши за кафе за еднократна употреба, кутии за транспорт на храна од полистиренска пена.

7. Други видови пластика

Пластични маси кои вклучуваат поликарбонати-PC, потоа, полилактиди –PLA пластика направена од нови извори со висока содржина на скроб. Овој вид на пластика не може да се рециклира, но може да се компостира.

Пластика без Bisphenol A.

Се користи за некои видови пластични шишиња за вода како и шишенца за бебиња.

Карактеристики на одделни типови пластика

2 HDPE, 4 LDPE и 5 PP: Овие типови на пластика можат да се рециклираат и не испуштаат штетни хемикалии.

1 PET: Добри се за еднократна употреба и можат да се рециклираат. Во принцип треба да се избегнува користењето на пластичните шишиња за вода повеќекратно од причина што се потешки за миење, а пластиката е порозна па може да апсорбира бактерии.

7 PLA: Пластика направена од нови извори со висока содржина на скроб. Овој вид на пластика не може да се рециклира, но може да се компостира.

Избегнувајте ја оваа пластика

3 PVC: Оваа пластика содржи фталати коишто влијаат на хормонската рамнотежа, а со нивно производство и уништување се создаваат диоксини кои се канцерогени и придонесуваат за нарушувања на ендокриниот систем.

6 PS: Чашите од полистиренска пена и просирната пластична амбалажа можат да испуштаат стирен во храната кој се смета за потенцијално канцероген.

7 PC: Еден вид на пластика кој се прави со Bisphenol A, поликарбонат, е пластична маса од која се прават шишенца за бебиња и шишиња за апарати за филтрирана вода. Bisphenol-от A се поврзува со широка палета на проблеми меѓу кои се хормонски дисбаланс, дебелина и кардиоваскуларни заболувања.

Врз основа на член 14 став (5) од Законот за управување со пакување и отпад од пакување ("Службен весник на Република Македонија" бр. 161/09), министерот за животна средина и просторно планирање, во согласност со министерот за економија, донесе Правилник за начинот на нумерирање и кратенките на кои се заснова системот за идентификација и означување на материјалите од кои е произведено пакувањето, како и формата и содржината на ознаката за постапување со пакувањето. Со овој правилник се пропишува начинот на нумерирање и кратенките на кои се заснова системот за идентификација и за означување на материјалите од кои е произведено пакувањето, како и формата и содржината на ознаката за постапување со пакувањето.

СОВЕТИ...СОВЕТИ...СОВЕТИ

- Мијте ги рачно пластичните кутии со неабразивни детергенти за да не ја изгребете или оштетите пластиката. Доколку пластиката се изгребете или оштети, ќе се појават пори кои се одлично место за развој на бактерии.
- Треба да се избегнува складирање на масни намирници, месо или сирење во пластични кутии или фолии од пластична маса.
- Внимавајте при загревањето на храната, дури и доколку пишува дека пластиката нема да се стопи, сепак, тоа не е гаранција дека при загревањето таа нема да испушти хемиски материи во храната која се загрева. Особено во микробрановите рерни користете стаклени или керамички садови.
- Не ја горете пластиката зашто притоа може да се ослободат штетни, отровни материи кои ќе се најдат во пепелта и тие ќе навлезат во подземните води или ќе бидат разнесени со ветерот и на друг начин ќе се внесат во човечкиот организам. Тие ја загадуваат животната средина и штетно влијаат врз човековото здравје.

КОИ ОПАСНОСТИ ДЕМНАТ ОД ДЕТСКИТЕ ИГРАЧКИ

Со Правилникот за безбедност на детските играчки (16 ноември, 2010 година „Сл.весник на РМ“ бр.149) се врши усогласување на Директивата 2009/48/ЕЗ на Европскиот парламент и на Советот од 18 јуни 2009 година за безбедност на играчките бр. 32009L0048. Во Правилникот се утврдуваат суштествените барања што треба да ги исполнуваат детските играчки како што се:

- Постапката, начинот и условите под кои се врши оценка на сообразност на играчките;
- Условите кои треба да ги исполнат телата што учествуваат во постапката за оценка на сообразност на играчките;
- Видот на документите кои ги следат играчките кога се пуштаат на пазарот;
- Обврска и начин на обележување на играчките;
- Упатување на употребата на стандарди и други технички спецификации;
- Форма и содржина на техничката документација;
- Начинот и времето на нејзино чување и заштитната клаузула.

Целта на донесувањето на Правилникот е да се обезбеди сите кои учествуваат во синџирот на набавка и дистрибуција на детските играчки да ги преземат соодветните мерки и да гарантираат дека во нормални и разумно предвидливи услови за употреба, играчките кои ги пласираат на пазарот не ја загрозуваат безбедноста и здравјето на децата и дека на пазарот ќе се пласираат само играчки што се во согласност со суштествените барања утврдени со Правилникот.

ОПАСНОСТИ

ХЕМИЈА ВО ИГРАЧКИТЕ - ОПАСНОСТИ

Според статистичките показатели, децата до својата шеста година играат околу 15 000 часа. Од тие причини сакаме да укажеме како да ги избегнете контактите на вашето дете со овие опасни материи. Избегнувајте производи од пластика, винил и ПВХ. Внимавајте кога купувате бижутерија наменета за деца затоа што овие производи содржат најмногу олово. Доколку купувате дрвени производи, внимавајте да не бидат лакирани. Ориентирајте се на природни материјали - волна, памук. Кои опасни хемикалии можат да се сретнат во играчките?

Фталатите може да се најдат во детските играчки од PVC или винил. Фталатите се супстанции што ја омекнуваат пластиката. Овие супстанции влијаат на хормоналниот систем на луѓето, а особено кај децата во развој. Ова може да доведе и до неплодност, а влијае и врз работата на другите хормони како, на пример, оние што ја регулираат работата на штитната жлезда и слично.

Олово може да доведе до нарушувања во невролошкиот развој

Полицикличните ароматични јаглеводороди дејствуваат канцерогено, влијаат на промената на генетскиот материјал кој се пренесува на идните генерации и ја намалуваат плодноста. Најмногу се наоѓаат во играчки од гума и еластомер.

ЗАТОА, ПРОВЕРЕТЕ САМИ!

- Добро проверете ја играчката - дали има остри рабови и дали се одвојуваат ситните делови (очи, уши) или дали бојата од играчката лесно се отстранува.
- Помирисајте ја играчката и доколку почувствувате јак мирис, не ја купувајте.
- Кога купувате кукли и меки играчки за мали деца, најдобро е да бидат изработени од ткаенина. Сепак, пред употребата на ваква играчка, исперете ја во машина за перење на програма за фина ткаенина, во вреќичка за перење на алишта.

ОЗНАКИ ЗА ПРЕДУПРЕДУВАЊЕ И МЕРКИ НА ПРЕТПАЗЛИВОСТ

СЕ ознаката е задолжителна за секоја играчка. Со неа производителот потврдува дека се придржувал до сите директиви на ЕУ кои се однесуваат на тој производ. Но, во ова не можеме премногу да веруваме што го потврдува и тестот за играчки.

Ознаката **0-3** укажува на тоа дека децата под три години не смеат да играат со тие играчки.

GS ознаката стои како проверена безбедност. Оваа ознака не претставува обврска за производителите. Таа се става доколку играчката е проверена на некоја од верифицираните независни институти за проверка и тестирање. Вака добиената ознака мора редовно да се обновува.

Актуелни објави RAPEX. Еднаш неделно Европската комисија објавува листа со опасни производи. Играчките редовно се наоѓаат на листата на RAPEX меѓу производите кои поради опасните својства се повлечени од пазарот на Европската унија.

ПРОБЛЕМОТ НА ТОПЛИНСКИТЕ МОСТОВИ

Деловите од зградите каде што доаѓа до зголемен пренос на топлина се викаат топлински мостови. Може да се појават како последица на геометрискиот облик, споевите на конструкцијата или кога материјалите кои имаат различни коефициенти на пренос на топлина не се поставени во паралелни слоеви.

Топлински мостови најчесто се јавуваат на: подножјата на зградите, армирано-бетонските греди и столбови, надворешните агли на зградата, споевите на сидовите и сл.

Непостоењето на превенција од појава на топлинските мостови може да предизвика 30-40 % вкупна загуба на топлина дури и кај инаку исправно изолирани објекти.

Влагата која се создава преку површинска кондензација лошо влијае на удобноста на просторијата.

Ниската температура на внатрешните површини и делумната појава на релативно висока влага претставува подлога за појава на мувла.

Исто така, околу 40 % од **површинските оштетувања** и естетските проблеми се последица на настанувањето на топлински мостови.

Спречувањето на настанувањето на топлински мостови и изолацијата на веќе постоечките е важна задача не само од аспект на цената на чинење и заштедата на енергија, туку и од аспект на продолжување на трајноста на објектот и зачувување на неговата вредност.

Посебен топлински мост - а обично и најголем се јавува на подножјето на објектот и затоа без исправна топлинска изолација на подножјето значително се смалува уделот на изолацијата на сидовите, подрумските сидови и приземните подови.

Со поставувањето на термоизолација се постигнува ефикасно и трајно решение на овој проблем.

ЖАЛБЕНА ПОСТАПКА ВО ДОМЕНОТ НА ТЕЛЕКОМУНИКАЦИСКИТЕ УСЛУГИ

Живееме во време на напредна информатичка технологија. Денес, речиси секое семејство користи фиксна и мобилна телефонија, интернет и кабелска телевизија. Агресивните реклами на давателите на ваквите услуги постојано нудат нови и нови пакети со вклучување на сè повеќе телекомуникациски услуги со повеќе можности. За користење на пакетите потрошувачот мора да потпише договор за доверба кон операторот на најмалку дванаесет месеци. Тоа значи дека потрошувачот не може да го раскине договорот без да плати одредена казна. И сè ќе биде во ред доколку сме задоволни од цената и квалитетот на услугата. Но, што да направиме доколку сметката е висока поради евидентирани јавувања на комерцијални линии, квалитетот на сликата на повеќето ТВ канали е многу слаб, интернетот постојано се прекинува и по повеќе часови, а давателот на услугата бара да ја платиме стасаната сметка. Постојано се јавуваме во кол-центарот и бараме помош од операторот, но тој е или недостапен или ненадлежен да го реши нашиот проблем. Бараме да го раскинеме договорот но повторно операторот ни укажува дека во тој случај, според потпишаниот договор, мора да платиме пенали.

Кои се нашите права во ваков случај?

Жалбена постапка

Начинот и постапката за решавање по приговори на потрошувачите се дефинирани во согласност со Законот за електронски комуникации и Правилникот за општите услови за засновање на претплатнички однос и користење на услугите.

Во согласност со овие прописи, потрошувачот има право на приговор до давателот на услуга доколку не е задоволен од квалитетот на услугата или висината на сметката.

Приговорот се доставува во писмена форма до специјализираните служби за грижа за корисници на давателот на услуги (продажни салони).

Тој се поднесува во рок од **15 дена** од денот на започнувањето на активностите кои се предмет на приговорот. Во случај на поднесен приговор во врска со износот на сметката, сè до донесувањето на конечна одлука, претплатникот е должен да го плати само износот кој се однесува на претплатата, но не и спорниот износ кој е евидентиран на сметката. Давателот на услугата треба да одлучи по приговорот во рок од **15 дена** од денот на приемот на приговорот и за тоа писмено да го известува потрошувачот.

Доколку претплатникот не е задоволен од донесената одлука по приговорот, има право во рок од 15 дена од денот на приемот на одлуката да побара заштита на своето право пред Агенцијата за електронски комуникации, како регулаторно тело во оваа област.

Доколку давателот на услуги не постапи по приговорот во рок од **15 дена**, потрошувачот има право да побара заштита на своето право пред Агенцијата во рок не подолг од **35 дена** од денот на поднесувањето на приговорот до давателот на услуги.

Агенцијата е обврзана споровите да ги реши во рок од **42 дена** од денот на поведувањето на постапката, а доколку е потребно, директорот на Агенцијата може да донесе решение за продолжување на рокот поради обемноста на постапката. Предлогот на потрошувачот за поведување на постапка за решавање на спорот се поднесува во писмена форма до Агенцијата.

Арбитража

Давателите на комуникациски услуги и корисниците, односно претплатниците, можат писмено да се договараат спорот да се реши и со арбитража. Арбитражната постапка започнува со доставување на писмен предлог до Агенцијата за електронски комуникации од една или од двете страни на спорот. Арбитражната постапка ја спроведува Арбитражен совет кој се избира од списокот на арбитри. Списокот на арбитри е составен од најмалку десет компетентни и стручни лица од областа на правото, економијата и техничките науки и тој се води во Агенцијата. Арбитражниот совет е составен од три члена од кои по еден избира секоја од засегнатите страни. Двата избрани арбитри избираат трет арбитар којшто ќе биде претседавач на Арбитражниот совет. Арбитражата завршува со донесување на одлука во писмена форма од страна на Арбитражниот совет, против која не е дозволена жалба. Трошоците за арбитражата ги снесат рамноправно страните во спорот, во согласност со Трошковникот за арбитража.

ИЗМЕНИ ВО ЗАКОНОТ ЗА ЗАШТИТА НА ПОТРОШУВАЧИ

Да го запреме
нечесното деловно
однесување кон
потрошувачите

Со измените на Законот за заштита на потрошувачите ќе се имплементира една од најважните директиви донесени од страна на ЕУ, Директивата 2005/29/ЕЗ за нечесна деловна пракса, која ќе придонесе за поголемо ниво на заштита на потрошувачите. Со транспонирањето на оваа Директива ќе се обезбеди потрошувачите да не бидат изложени на агресивен маркетинг и секое тврдење на трговците за производите и услугите да биде јасно, точно и поткрепено, со што треба да им се овозможи на потрошувачите да направат правилен избор на производи и услуги врз основа на точни и веродостојни информации.

Со оваа Директива се регулира деловната пракса кон потрошувачот, односно, „секоја постапка, пропуст, начин на стопанисување што го опфаќа огласувањето и маркетингот од страна на трговците директно поврзани со промоција, продажба или испорака на производот“.

Деловната пракса, според оваа Директива, ја покрива само праксата која е „директно поврзана со промоција, продажба или испорака на производот на потрошувачот“. Трговецот мора да обезбеди дека и после продажбата на производот ќе бидат обезбедени исти стандарди во поглед на исполнувањето на информациите кои им ги дал на потрошувачите пред, за време на договорната фаза и по склучувањето на договорот.

Со оваа Директива и со измените на ЗЗП, нечесната деловна пракса ќе биде забранета.

Нечесна деловна пракса е онаа која битно ќе го наруши економското однесување на потрошувачите, односно битно ќе ја повреди способноста на потрошувачот за донесување одлука за склучување договор, која под други околности не би ја донел. Директивата воведува и посебни одредби за нечесната деловна пракса насочена кон посебна категорија на потрошувачи кои спаѓаат во групата на загрозувани потрошувачи заради својата ментална и физичка слабост, старост или наивност, а кога тоа трговецот можел или морал да го предвиди.

Под поимот нечесна деловна пракса се препознаваат две основни категории, а тоа се измамничка и агресивна деловна пракса. Како измамничка деловна пракса се третираат измамничките дејствија (измамнички информации за природата и карактеристиките на производот, калкулацијата на цените и сл.) и одредени измамнички пропусти (кога намерно одредени информации се кријат од потрошувачот, односно не му се достапни, во поглед на раскинување на договорот, географската адреса, името на трговецот и сл.). Со оваа Директива се утврдува која деловна пракса во сите околности ќе се смета за нечесна, како и која деловна пракса ќе се третира за агресивна (се воведува т.н. црна листа на деловна пракса која се смета за агресивна).

Под агресивни деловни постапки се подразбираат оние кои создаваат впечаток дека потрошувачот не може да ја напушти просторијата пред случување на договорот, упорно и непожелно обраќање по пат на средствата за комуникација, вклучување на деца во рекламата или убедување на родителите или други лица да купат производи за нив, создавање впечаток дека потрошувачот добил награда или дека ќе ја добие, а всушност не постои никаква награда и сл.

По транспонирањето на оваа Директива во ЗЗП, ќе биде потребно овој дел од Законот да се приближи до потрошувачите низ одредени кампањи, едукација и советувања за да стане поразбирлив со цел тој да се применува, а потрошувачите да бидат подобро заштитени од измамничка деловна пракса.

ПУШЕЊЕТО И АЛКОХОЛОТ КАКО РИЗИК-ФАКТОРИ ЗА ПОЈАВА НА КОРОНАРНА БОЛЕСТ

ПУШЕЊЕ

Пушењето е еден од главните ризик-фактори за појава на коронарна болест. Ризикот од коронарна болест пропорционално се зголемува во зависност од бројот на испушени цигари, времетраењето на пушењето, возраста (кај помладата популација ризикот е поголем), и од вдишениот чад.

Пушењето е причина за 50% од смртните исходи кои можат да се избегнат. Ризикот од срцев удар кај пушачите е двапати поголем отколку кај непушачите. Всушност, пушењето цигари е најголем ризик-фактор за ненадејна срцева смрт: пушачите имаат 2 до 4 пати поголем ризик од непушачите. Пушачите кои имаат срцев удар имаат поголема веројатност дека ќе умрат, и тоа ненадејно, отколку непушачите.

Пушењето, исто така, е најголем ризик-фактор за периферна васкуларна болест (стеснување на крвните садови кои носат крв во мускулите на нозете и рацете). Всушност, оваа состојба речиси исклучиво е присутна кај пушачите. Пушачите со периферна васкуларна болест со поголема веројатност може да развијат гангрена, а тоа да доведе до ампутација на нога.

Кога луѓето ќе престанат да пушат, независно од тоа колку долго и колку цигари пушеле, нивниот ризик за срцева болест рапидно се намалува. Три години после прекинувањето на пушењето, ризикот за срцева болест и мозочен удар кај луѓето кои пушат по една кутија цигари дневно или помалку, е речиси ист како кај луѓето кои никогаш не пушеле.

Важно е да се престане со пушење пред да се појават знаци на срцева болест.

Ако пушите, веднаш прекинете. Ако не пушите, немојте да почнете. Механизмот со кој тутунот го зголемува ризикот од коронарна болест сè уште не е доволно јасен, но се смета дека има улога во развојот на атеросклерозата и тромбозата.

АЛКОХОЛ

Ризикот од коронарна болест е повисок кај луѓе кои не консумираат алкохол, во однос на луѓето кои земаат алкохол во мали и средно изразени количини, но ризикот нагло се зголемува кај луѓе кои земаат големи количини на алкохол. Алкохолот го зголемува нивото на ХДЛ, има антиагрегациско својство и го фаворизира ефектот на фибринолитичките фактори (материи кои не дозволуваат лепење на тромбоцитите

и создавање на тромби), со што се објаснува заштитното својство, доколку се користи во мали количини.

Но, кај алкохоличарите е забележана зголемена инциденца на нагла смрт, најчесто поради аритмии, како и зголемен ризик за хипертензија и хеморагични испади.

Внесот на алкохол кај пациенти кои имаат покачен крвен притисок може да доведе до недејствување (резистенција) на лековите за намалување на притисокот, а, исто така, се зголемува можноста за добивање на мозочен удар.

ПОВЕЌЕНАМЕНСКИ КРЕМИ

Текстот во целост е преземен од Stiftung Warentest Април /2010. Напоменуваме дека цените дадени во текстот се однесуваат на германскиот пазар.

За негата што ја нудат тестираните 15 повеќенаменски креми речиси и да не постои критика. Сепак, само една се издвојува како „многу добра“, а тоа е Cien Hautpflege Creme Soft од Lidl.

Кремата Nivea, во сино пакување, следната година ќе наполни 100 години. Таа на тестот докажа дека може на веќе проверен начин да ја негува кожата. Меѓутоа, на корисниците најмалку им се допадна. Многумина ја критикуваа дека е „премногу густа“. Сепак, ја доби оценката „добро“, иако на едно од последните места.

И кај конкурентите, најслабата оценка на тестот за квалитет е оценката „добро“. Само Cien Hautpflege Creme Soft од Lidl ја доби оценката „многу добро“. Истовремено, оваа повеќенаменска крема со цена од 50 центи за 100 милилитри се покажа и како една од најисплатливите.

За отстранување на шминка и за чистење на чевли

Повеќенаменските креми се „секокни“ помеѓу кремите и се присутни во речиси сечија тоалета. Корисниците ги нанесуваат овие креми главно на рацете и на лицето или, пак, како заштита на кожата при многу студено и суво време, особено во зима. Мажите најмногу ги употребуваат за лице, во текот на целата година, но ги користат и децата. Други, пак, се обидуваат со овие креми да си ја наместат разлетаната коса. Некои дури ги користат и како крема за чевли. Меѓу другото, овие повеќенаменски креми се употребуваат и за отстранување на шминката.

Чувството на кожата често е само „задоволително“

Не постојат никакви аргументи против тоа овие креми да се употребуваат и како креми за лице. Сите тестираните креми „добро“, а Lidl/ Cien дури и „многу добро“ ја снабдуваат кожата со потребната влажност која ја одржуваат во кожата со часови. Честопати, во тоа не се подобри ни специјалните креми за лице. Сепак, важно е и субјективното чувство на лицето по нанесувањето на кремата. А тоа го оценија како „задоволително“ редица

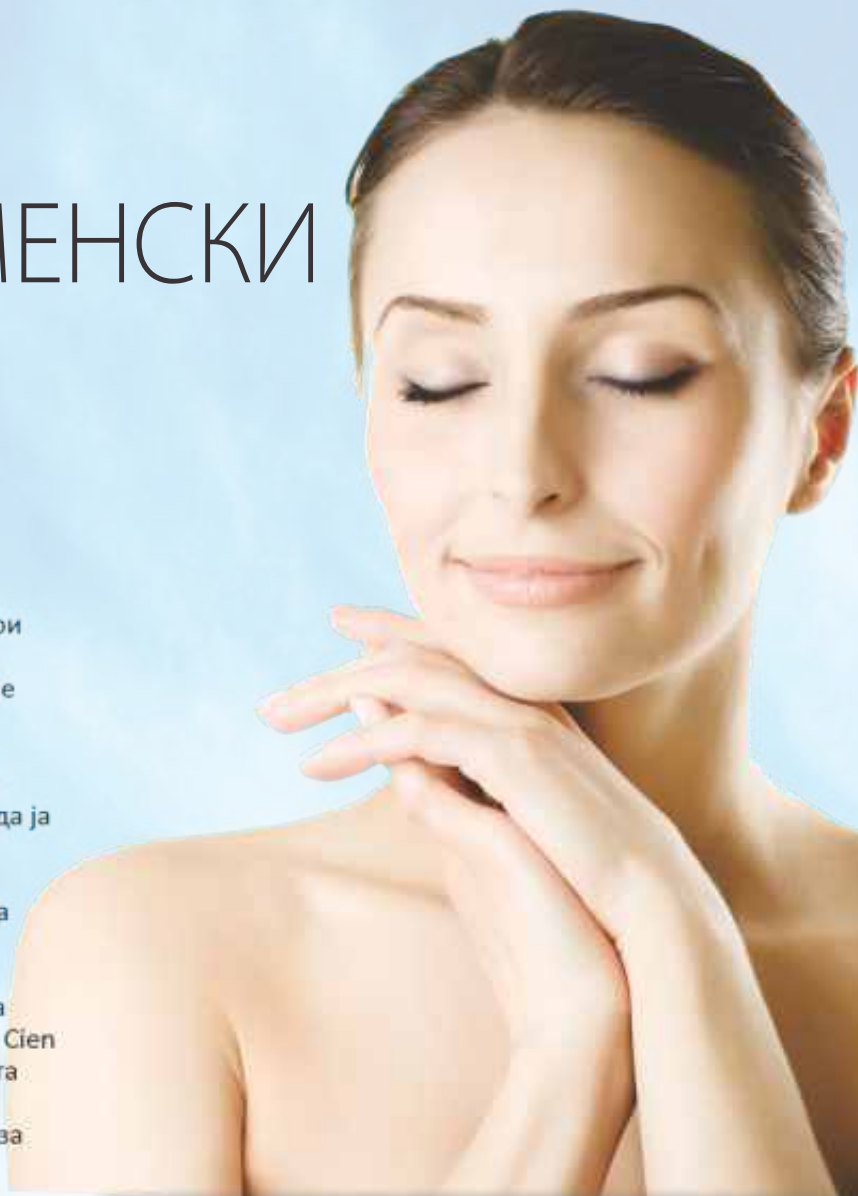

фото				
	Lidl/Cien Hautpflege Creme Soft	Eubos Basispflege Creme	Fond's хидратантна крема	bebe Zartpflege
Евалуација				
Тип на емулзија ¹	м/в	в/м	м/в	в/м
Содржина во милилитри	250	50 ²⁾	150	150 ²⁾
Средна цена во евра	1,25	7,30	1,97	1,55
Цена за 100 милилитри во евра	0,50	14,60	1,31	1,03
ОЦЕНКА ЗА КВАЛИТЕТ	многу добро (1,4)	добро (1,9)	добро (1,9)	добро (2,0)
КАРАКТЕРИСТИКИ ЗА НЕГА	70%	многу добро (1,3)	добро (1,9)	добро (2,0)
Хидратација	++	+	+	+
Чувство на кожата на лицето	+	+	+	+
Чувство на кожата на рацете	++	++	+	+
Подничивост на кожата	без забелешки			
НАНЕСУВАЊЕ	20%	добро (1,7)	добро (1,7)	многу добро (1,5)
Лице	+	+	++	+
Раце	+	+	++	+
МИКРОБИОЛОШКИ КВАЛИТЕТ	0%	без забелешки		
ДЕКЛАРАЦИЈА	10%	добро (2,0)	добро (2,0)	добро (2,5)
ИНФОРМАЦИИ СПОРЕД ПОНУДУВАЧИТЕ (без оценки)				
Витермански ³⁾	■ в, б, д, в	■ б, ц	■ а, б	□
Парфени	■	■	■	■
Рок на употреба по отворањето	руп ⁴⁾	9	9	руп ⁴⁾
Легенда за резултатите од тестот: ++ = многу добро (0,5-1,5), + = добро (1,6-2,5), □ = задоволително (2,6-3,5), ⊕ = доволно (3,6-4,5), — = недоволно (4,6-5,5), ■ = да, □ = не.		Примена: (цена на квалитет, разликата е по збучен ред. 1) м/в = емулзија на масло во вода, в/м = емулзија на вода во масло. 2) Конзерванс: а = парабен, б = феноксиетанол, ц = калиев сорбат.		

испитаниците. Тие сметаа дека ниту мазноста ниту, пак, нежноста и еластичноста на кожата на лицето не е оптимална кај кремите CD, Nivea Soft Creme, Yves Rocher, Florena, Eldena од Aldi (Nord) и Balea од dm.

Чувството на рацете им се допадна речиси без исклучок повеќе отколку на лицето.

Не секоја се нанесува лесно

Eldena од Aldi (Nord) и, пред сè, Nivea Creme, ја добија оценката „добро“ при тестирањето за нанесување: тие покажаа дека не се распределуваат лесно на кожата и не се впиваат доволно брзо. Во однос на подносливоста на кожата, нема забелешки кај ниту една од тестираните креми. Испитаниците добро реагираа на кремите. Сепак, во поединечни случаи може да се јават проблеми, на пример, доколку се употребува премногу безмасна повеќеенаменска крема кај сува кожа или премногу богата кај нормална до мрсна кожа.

Мрсните и безмасните

Оној којшто го познава типот на емулзија на кремата, може полесно да избере крема која одговара на неговиот тип на кожа. Меѓутоа, понудувачите многу ретко даваат податоци за тоа дали кај кремите станува збор за емулзија на вода во масло или за емулзија на масло во вода. Кратенката за емулзија на вода во масло е в/м, за емулзија на масло во вода е м/в.

Совет: Во табелата е прикажан и типот на емулзија на кремата.

· Кај в/м кремите се работи за побогати смеси. Тие се состојат од многу мали капки вода кои се содржат во маслото. Тие побавно се впиваат во кожата отколку м/в емулзиите и даваат малку сјај и се препорачуваат за сува и зрела кожа, како и за заштита во зима.

· Кај м/в емулзиите е обратно: кај оваа „полесна“ варијанта на крема, во водата се распределени мали капки масло, така што водата го содржи маслото. По правило, тие побргу се впиваат и се наменети особено за нормална до мрсна кожа.

Кремите мораат да бидат микробиолошки исправни и да бидат заштитени од расипување. За таа цел, произведувачите употребуваат конзерванси. Тие не само што ја штитат кремата, туку, пред сè, се наменети за заштита на корисникот. Бидејќи, доколку некој употреби расипана крема, во најлош случај ќе добие јака кожна инфекција. Меѓутоа, кај кремите кои учествуваа во тестот се покажа дека не постои никаква опасност: Сите се покажаа беспрекорно микробиолошки исправни.

CD	крема	крема	крема	крема	крема	крема	крема	крема	крема	крема	крема
хидратантна	Creme 21	Edeka/elkos Softcreme	Safina од	Dove Creme	Nivea Soft Creme	Yves Rocher Pure Camille Zartpflege-Creme-лице и тело	Florena Creme	Nivea Creme	Aldi(Nord) Eldena Body Care Hautpflege-Creme	dm/Balea SoftPflge Creme	
м/в	м/в	м/в	м/м	м/в	м/в	м/в	м/м	м/м	м/м	м/в	м/в
200	150	200	150	250 ¹⁾	200 ²⁾	125	150 ³⁾	250 ⁴⁾	200	250	
2,29	1,99	1,25	2,99	2,74	2,99	4,30	1,20	1,99	1,29	1,25	
1,15	1,33	0,63	1,59	1,10	1,50	3,45	0,80	1,33	0,65	0,50	
добро (2,0)	добро (2,0)	добро (2,0)	добро (2,0)	добро (2,1)	добро (2,1)	добро (2,1)	добро (2,2)	добро (2,2)	добро (2,3)	добро (2,3)	
добро (2,1)	добро (2,0)	добро (2,0)	добро (1,9)	добро (2,1)	добро (2,3)	добро (2,2)	добро (2,1)	добро (2,0)	добро (2,2)	добро (2,4)	
+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
+	+	+	++	+	+	+	+	++	+	++	
добро (1,6)	добро (1,6)	добро (1,8)	добро (2,3)	добро (2,1)	добро (1,6)	добро (2,1)	добро (2,3)	задоволително (2,6)	задоволително (2,6)	добро (1,8)	
+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
+	+	+	+	+	++	+	+	+	+	+	
добро (2,5)	добро (2,3)	добро (2,0)	добро (2,3)	добро (2,0)	добро (2,0)	добро (2,0)	добро (2,3)	добро (2,0)	добро (2,0)	добро (2,0)	
■ а, б	■ а, б	■ а, б, г	□	■ а, б	■ а, б	■ а, ф	□	□	□	■ а, б	
■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	
б	12	12	12	9	12	6	12	12	12	руп ¹⁾	

а = блендана мазнина, б = длабурозјадна мазнина, в = побрбичка масложина, г = Панацит масложил, ф) до работ на употреба на производот

1) Достатно и во класичне од 100 мл за 1,20 евра. 2) Достатно и во класич од 30 мл за 0,59 евра и 75 мл за 1,38 евра. 3) Достатно и во клас од 150 мл за 1,85 евра и 400 мл за 3,50 евра. 4) Достатно и во клас од 75 мл за 1,99 евра. 5) Достатно и во клас од 30 мл за 0,79 евра, 75 мл за 1,99 евра, 100 мл за 1,88 евра, 250 мл за 2,89 евра и 400 мл за 3,88 евра.

Сепак, колку и да е неопходна употребата на конзерванси, во одделни случаи тие можат да предизвикаат алергиски реакции.

Совет: Оние кои се подложни на алергии можат да видат во табелата кои состојки ги содржат повеќенаменските креми, при што самите можат да ги избегнат проблематичните состојки. Доколку, генерално, сте против средствата за конзервирање, во тој случај меѓу мрсните емулзии на вода во масло можете да најдете и такви кои не содржат конзерванси. Поради основната рецептура тие не се толку подложни на штетни материи и расипување како кремите направени врз база на вода.

Внимавајте на рокот на употреба

Меѓу тестираните креми не постои ни една која не е парфимирана. Секоја од нив содржи парфем, со цел да се прикрие вистинската миризма на основните состојки која не секогаш е пријатна.

Совет: При купувањето на крема, внимавајте на рокот на употреба кој е прилично различен за сите креми. Некои произведувачи даваат рок на употреба од шест месеци по отворањето на кремата, други, пак, даваат двојно поголем рок.

НАШ СОВЕТ

„Многу добра“ и со тоа победник на тестот е прогласена Cien Hautpflege Creme Soft од Lidl, со цена од 50 центи за 100 милилитри, со што воедно е и најповолна. Меѓутоа, и други повеќенаменски креми, со оценка „добро“ чинат помалку од едно евро за 100 милилитри: Elkos Softcreme од Edeka - 63 центи, Florena Creme - 80 центи, Eldena од Aldi(Nord) - 65 центи и Balea од dm - 50 центи. Pond's хидратантната крема се покажа особено во однос на карактеристиките за нанесување. Меѓутоа, со цена од 1,31 евро за 100 милилитри, таа е малку поскапа од другите.

Избрано, испитано, оценето

На тестот: 15 повеќенаменски креми избрани како примерок.

Набавка на примероците за тестот: од септември до октомври 2009.

ЦЕНИ

Според информациите на понудувачите во февруари 2010.

КАРАКТЕРИСТИКИ ЗА НЕГА: 70%

Хидратацијата на тестот е утврдена со помош на корнеометар под пазувите на 30 лица. Тие ја употребувале кремата во текот на две недели според упатството за употреба, т.е. двапати дневно. Мерењата биле направени пред првата и 12 часа по последната употреба. Чувството на кожата, на пр., мазност, еластичност, нежност, како и подносливоста на кожата на лицето и рацете, се оценувани на 30 лица во рамките на еднеделен тест во ординација.

НАНЕСУВАЊЕ: 20%

30 испитаници ја оцениле, на пр., конзистентноста, размачкувањето и вливањето на повеќенаменските креми на рацете и на лицето.

МИКРОБИОЛОШКИ КВАЛИТЕТ: 0%

Одредување на бројот на штетни материи и утврдување на одредени микроорганизми според Европската фармакопеа 6 (2.6.12/13) и испитување на доволното конзервирање според Европската фармакопеа 6 (5.1.3), земајќи ги предвид SCCP – основните одредби.

ДЕКЛАРАЦИЈА: 10%

Декларацијата била контролирана од страна на експерт според прописите на козметичката одредба и одредбата за пакување, како и законот за прехранбени продукти и продукти за секојдневна употреба. Освен тоа, била контролирана и читливоста, како и рекламните ознаки.

ИНФОРМАЦИИ СПОРЕД ПОНУДУВАЧИТЕ

Информациите за конзервансите и парфемите биле добиени од декларациите за состав на понудувачите.

ДРУГИ ИСПИТУВАЊА

Се испитувало дали кај пакувањата станува збор за измама. Според тамошните законски одредби, готовите пакувања мораат да бидат дизајнирани и наполнети на тој начин да не прикажуваат поголема количина од таа која ја содржат. Во однос на ова, немало забелешки кај ниту една од кремите. Типот на емулзија се одредувал според методот на обојување.

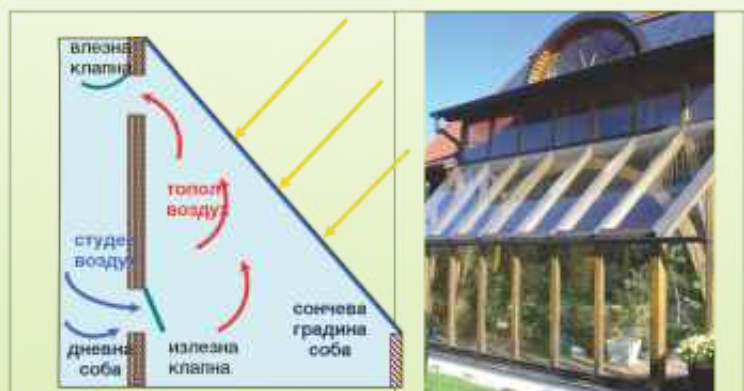

ГЛОБАЛНО ЗАТОПЛУВАЊЕ, ЕФЕКТ НА СТАКЛЕНА ГРАДИНА И СОНЧЕВА СТАКЛЕНА ГРАДИНА

Сончевата енергија ја загрева површината на Земјата, создава облаци и ги креира климатските услови. Атмосферските гасови кои создаваат ефект на стаклена градина, како CO₂ и облаци, заробуваат дел од енергијата која ја напушта Земјината површина, т.е. дејствуваат како покривка. Всушност, овој ефект ги ублажува температурите и овозможува живот на нашата планета. Но, како последица на големата енергетска потрошувачка, концентрацијата на ваквите гасови се зголемува во атмосферата, а тоа доведува до заробување на сè поголеми количества на топлинска енергија, односно зголемување на воздушните температури. Ова е т.н. глобално затоплување кое наскоро може да добие сериозни размери доколку се продолжи со ова темпо на согорување на фосилните горива.

Кај сончевите системи, се користи истиот ефект како базичен принцип за заробување на топлинската енергија од сонцето, а воедно придонесува кон намалување на глобалното затоплување. Сончевата стаклена градина е специјално проектирана за да прибира топлина. Застаклувањето е поставено под прав агол во однос на зимската позиција на сонцето. Стеснувањето на конструкцијата кон врвот на сончевиот дел овозможува концентрирање на топлиот воздух кон влезната клапна. Топлиот воздух е полесен од студениот, па по природен пат се искачува нагоре и ја потиснува влезната клапна за да се отвори. На ист начин студениот воздух од просторијата ја потиснува излезната клапна. Ова овозможува студениот воздух од просторот за живеење да се врати во сончевата градина на затоплување. Во текот на ноќта сончевата градина се лади, па студениот воздух се обидува да навлезе во просторијата преку клапните на дното од ѕидот. Оваа обратна циркулација се спречува со едноставните пластични клапни кои се отвораат само во една насока.

Сончевата градина е добар пример на пасивна примена на ефектот на стаклена градина. Активните системи, исто така, го користат овој ефект во сончевите колектори.

Сончева стаклена градина

ПОТРОШУВАЧИ!

ДОКОЛКУ ИМАТЕ ПРОБЛЕМИ СО:

градба, мебел, сервисни услуги, облека и обувки, патувања и туристички агенции, продажба од врата до врата, финансиски услуги и осигурување, гаранција и гарантен лист, права на пациенти, јавни претпријатија, енергетика(заштеда на енергија во домот)

МОЖЕТЕ ДА СЕ ОБРАТИТЕ ДО:

ОРГАНИЗАЦИЈА НА ПОТРОШУВАЧИТЕ НА МАКЕДОНИЈА

Ул. „Водњанска“ бб. П.фах 150, 1000 Скопје
Советодавно биро - Скопје, тел. 02/3212-440; тел/факс: 02/3179-592
www.opm.org.mk e-mail:opm@opm.org.mk

ОРГАНИЗАЦИЈА НА ПОТРОШУВАЧИТЕ БИТОЛА

Ул. „Браќа Мингови“ бр. 5, 7000 Битола
тел./факс: 047/228 246

ОРГАНИЗАЦИЈА НА ПОТРОШУВАЧИТЕ ШТИП

Ул. „Васил Главинов“ бб, 2000 Штип
тел./факс: 032/385 592, моб.070 384 677

ОРГАНИЗАЦИЈА НА ПОТРОШУВАЧИТЕ ОХРИД

„Трговски Центар -Амам,бр.218/1, II кат, 6000 Охрид
тел./факс: 046/523 348

ОРГАНИЗАЦИЈА НА ПОТРОШУВАЧИТЕ КОЧАНИ

ул. Раде Кратовче бр.1, 2300 Кочани
тел./факс: 033/274 013.лок. 104

ОРГАНИЗАЦИЈА НА ПОТРОШУВАЧИТЕ ТЕТОВО

Ул. ЈНА, Општина Тетово, 1200 Тетово
тел./факс: 044/356 630

“Овој билтен беше овозможен во рамките на програмата CIVICA Mobilitas - имплементирана од ЦИРа и финансиски поддржана од SDC. Овде наведените мислења се мислењата на авторот/ите и нужно не ги рефлектираат мислењата на ЦИРа и SDC”.

